

PHECCEA

driemaandelijks tijdschrift van de

VLAAMSE VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE

Afgiftekantoor 2600 Berchem 1

ISSN 0771-5277

Redaktiekomitee : F. COENEN (Brussel), B. GOATER (Bushey, England), Dr. K. MAES (Gent),
Dr. K. MARTENS (Gent), A. OLIVIER (Antwerpen), W.O. DE PRINS (Antwerpen).
Redactieadres : W.O. DE PRINS, Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen (Belgium).

Uitgegeven met de steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Jaargang 17, nummer 3

1 september 1989

Trekvlinders in 1988, vijfde jaarverslag (Lepidoptera)

Eddy VERMANDEL

Résumé. Lépidoptères migrants en 1988 (cinquième rapport) (Lepidoptera)
Rapport sur les migrants observés en Belgique en 1988. Un sommaire en langue
française et anglaise a été ajouté en fin d'article.

Abstract. Migrating Lepidoptera in 1988, fifth report (Lepidoptera)
Report on migrants observed in Belgium in 1988. An abridged version in English and
French is added at the end of the paper.

Vermandel, E. : Poorterslaan 118, NL-4561 ZN Hulst (Nederland).

Inleiding

Het aantal medewerkers aan het BTO is in 1988 stabiel gebleven. Dit ondanks het feit dat zich 24 nieuwe vlinderliefhebbers aandienden. Jammer genoeg moest eenzelfde aantal geschrapt worden, omdat ze ook na herhaalde verzoeken om iets van zich te laten horen niet reageerden. Het is verdrietig om te moeten vaststellen dat veelen het blijkbaar niet zo nauw nemen met een - toch door hen zelf vrijwillig - aangegane verplichting. Er kwamen uiteindelijk gegevens binnen van 96 vaste medewerkers die waarnemingen instuurden van 144 verschillende personen.

Artikels over het BTO verschenen o.a. in de tijdschriften *Natuurreservaten* en *Vlinders*. Verder besteedden ook een aantal regionale natuurverenigingen en dagbladen aandacht aan het trekvlinderonderzoek. De halfjaarlijkse *Nieuwsbrief* voor de medewerkers aan het BTO verscheen trouw en bevatte artikels over o.a. de Oleanderpijlstaart, de Wolfsmelkpijlstaart, het vlinderdal van Rhodos, interne info en nieuwsflitsen.

Het bestuur van de sectie BTO werd aangevuld met de heren Marc VAN OPSTAELE en Marcel GILLARD. De laatste zal de volledige coördinatie van de franstaligen voor zijn rekening gaan nemen. Gehoopt wordt dat de ongelijke verdeling van medewerkers over het land nu snel tot het verleden zal behoren.

De heer Bernard MISONNE heeft het sectiebestuur verlaten.

Zeeuws-Vlaamse en enkele Luxemburgse waarnemingen zijn ook dit jaar weer in het verslag verwerkt.

Klimatologisch overzicht van 1988

Januari : Bijzonder nat, zachte uitzonderlijk hoge temperaturen, normale zonneschijnduur, gemiddelde windsnelheid.

Februari : Te nat, normale waarden van de temperatuur en de zonneschijn, uitzonderlijk hoge gemiddelde windsnelheid.

Maart : De natste maart van de eeuw, uitzonderlijk tekort aan zon en normale waarden voor temperaturen en gemiddelde windsnelheid.

April : Droog, zeer veel zon, normale waarden bij de temperaturen en een abnormaal zwakke gemiddelde windsnelheid.

Mei : Nat, hoge temperaturen, de waarden van de zonneschijnduur en van de windsnelheid zijn normaal.

Juni : Droog, normale temperaturen, te weinig zon en abnormaal lage windsnelheid.

Juli : Zeer nat, te weinig zon, veel onweer, hoge gemiddelde windsnelheid (overwegend zuidwest) en normale temperaturen.

Augustus : Normale waarden bij de temperaturen, de neerslag, de zonneschijnduur en bij de gemiddelde windsnelheid.

September : Zeer weinig zon, normale waarden bij de temperaturen, de neerslag en de gemiddelde windsnelheid.

Oktober : Normale waarden bij de temperaturen, de neerslag, de zonneschijnduur en bij de gemiddelde windsnelheid.

November : Zeer lage gemiddelde windsnelheid, terwijl de neerslag, de zonneschijnduur en de temperaturen normaal waren.

December : Zeer zachte temperaturen, te weinig zon en normale windsnelheid en neerslag.

1 *Colias hyale* (LINNAEUS)

Slechts enkele medewerkers meldden waarnemingen van de Gele Luzernevlinder, maar wel in zulke aantallen dat het wederom inheems zijn op enkele plaatsen in de provincie Namen als zeer waarschijnlijk moet worden bestempeld. Op 22 en 23 mei werden te Ave-et-Auffe (M. VAN OPSTAELE) en te Rochefort (S. NIMMEGEERS) respectievelijk 4 en 9 exemplaren gezien. Ook op 12 juni werden weer 7 stuks waargenomen te Rochefort. In de maanden juli en augustus werden redelijke tot soms grote aantallen waargenomen te Soroye, Yvoir (M. VAN OPSTAELE), Jemelle (H. KINDERS) en Ave-et-Auffe (P. VIRLET). Verder werden hier en daar ten zuiden van lijn Samber-Maas nog enkele dieren gezien. Het enige exemplaar dat boven deze lijn werd gesignaliseerd was op 28 september te Kaprijke (J. DE SMET).

Vindplaatsen : Namen : Nismes, Mariembourg, Jemelle, Rochefort, Soroye, Yvoir, Ave-et-Auffe; O.Vl.: Kaprijke.

Maandtotalen : mei 13; juni 7; juli 18; augustus 59; september 1.

Jaartotaal : 98.

2. *Colias crocea* (FOURCROY)

Op 15 juli werd te Presgaux (prov. Namen) één Oranje Luzernevlinder gezien (M. GILLARD). Het vierde achtereenvolgende zwakke jaar voor deze soort.

3. *Vanessa atalanta* (LINNAEUS)

Reeds op 15 februari werd te Grobbendonk een overwinterend exemplaar waargenomen (F. JACOBS). De eerste migrant verscheen op 14 april te Sint-Truiden (prov. Limburg) (J. BOGAERTS). De temperatuur bedroeg 26°C. Vanaf die dag was de soort regelmatig maar steeds in zeer kleine aantallen op vele plaatsen present. Slechts 6 dagen in de maand mei kenden geen waarnemingen. De ononderbroken reeks meldingen startte al half mei. Toch bleven de dagtotalen tot ver in de maand juli rondom de tien stuks schommelen. Ook in augustus werden vrijwel nergens hoge aantallen gemeld. Door het sprokkelwerk van zeer velen waren de dagtotalen redelijk. Pas begin september kwamen de dagtotalen boven de honderd. Het hoogste dagtotaal werd dit jaar gemeld op 4 september met 157 stuks, maar wel door 35 verschillende medewerkers. Na 10 september zakten de aantallen weer naar het niveau van augustus. Einde september - begin oktober viel nog een lichte opleving te noteren, maar vanaf 5 oktober kwamen de dagtotalen niet meer boven de 10 stuks uit. Pas na 3 november begonnen er weer dagen te komen zonder waarnemingen. Op 16 november liet de laatste Atalanta zich nog ruim twee uur lang bewonderen te Hoogleden (W.VI.) (F. VERLOOVE).

Maandtotalen : februari 1; april 9; mei 81; juni 198; juli 828; augustus 1416; september 1567; oktober 522; november 11.

Jaartotaal : 4633.

4. *Cynthia cardui* (LINNAEUS)

Reeds op 10 april werd er uit Denia in Spanje (prov. Alicante) door M. GILLARD enthousiast gemeld dat er duizenden Distelvlinders noordwaarts trokken, ondanks de tegenwind. Ook in de daaropvolgende dagen nam hij trek waar. Het aantal was inmiddels te groot om een schatting te maken, maar er was spraken van vele tienduizenden. Op 13 april vond GILLARD 172 exemplaren op het strand. Deze dieren waren waarschijnlijk de Middellandse Zee overgetrokken. Van G. VERJANS komt een soortgelijk verhaal. Van 21 tot 25 april werden «honderden, zoniet duizenden» Distelvlinders waargenomen te Fontarèches in Zuid-Frankrijk, trekkend in noordelijke richting (VERJANS 1988).

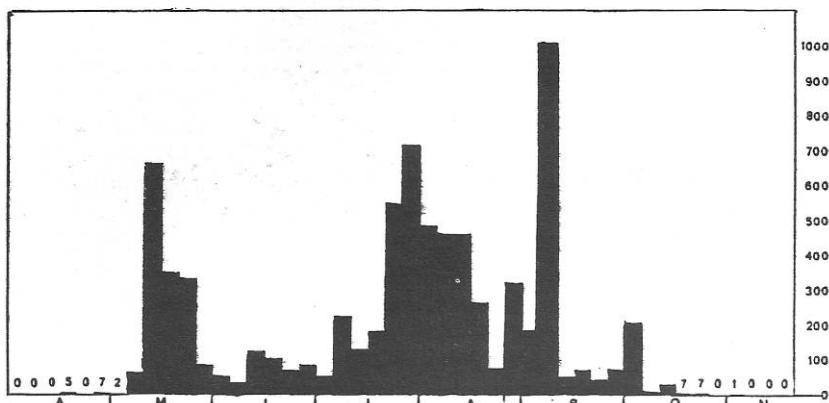
Terug thuis nam GILLARD te Nismes de eerste drie exemplaren in België waar op 18 april. In deze maand werd de soort ook gemeld uit Terneuzen, Sluis, Cadzand, Fagnolle, Rance, Bigonville en Essen. Begin mei was er een gestage toename, maar de aankomst van de hoofdgroep vond ongetwijfeld plaats op 12 mei. De Distelvlinder werd dan door 26 medewerkers gemeld met in totaal 131 exemplaren. De daaropvolgende dagen kwamen zelfs boven de 200 uit. Vanaf 25 mei vielen de aantallen sterk terug.

Ei-afzetting van een gevangen exemplaar op 8 mei leverde tussen 15 en 21 juni 15 vlinders op (J. DE BAKKER). In de vrije natuur was er dan ook weer sprake van een lichte stijging. Toch vielen de aantallen na zo'n spectaculaire invasie, in de maand juni bitter tegen. Tot en met 19 juli bleven de dagtotalen op een enkele uitzondering na erg laag. Alleen uit Rouveroy (Hen.) werden op 10 juli ruim 150 rupsen geteld (S. DUPONT). Na 19 juli werden de aantallen

groter, maar van explosies was nergens sprake. De vlinder was vanaf nu echter een maand overal volop aanwezig. Dan volgde een lichte terugval. Tussen 6 en 10 september werden hier en daar concentraties waargenomen. Dan vielen de dagtotalen ver terug. Begin oktober was er nog een lichte opleving, maar vanaf 6 oktober waren er al dagen zonder waarnemingen. Na 25 oktober werd nog slechts één exemplaar gezien te Hulst op 2 november (E. TAELMAN). Over de weersomstandigheden in Europa en Noord-Afrika zal t.z.t. een apart artikel verschijnen. Ten slotte dient nog opgemerkt te worden dat één exemplaar werd gezien op 12 maart te Grobbendonk (F. JACOBS).

Maandtotalen : maart 1; april 12; mei 1507; juni 482; juli 1878; augustus 2275; september 1477; oktober 268; november 1.

Jaartotaal : 7901.

Figuur 1 : Histogram *Cynthia cardui* LINNAEUS per 5 dagen (1988)

5. *Everes argiades* (PALLAS)

Een vrouwtje van het Staartblauwtje werd op 21 april gezien te Ternat (Brabant) op klaver (S. DUPONT). In 1947 en 1949 was deze Lycaenidae in de provincie Luxemburg tamelijk gewoon. Daarna is de soort een rariteit geworden. Het is de eerste melding sinds de oprichting van het BTO.

6. *Agrius convolvuli* (LINNAEUS)

Op 5 september werd mij te Hulst een vers verkeersslachtoffer gebracht. 8, 10 en 21 september leverden nog imago's op te resp. Stabroek, Mechelen (beide prov. Antwerpen) en Kluisbergen (O.Vl.). De enige rups werd gemeld uit Ruiselede (W.Vl.) (A. LEMAN). Het vijfde achtereenvolgende zwakke migratiejaar voor de Windepijlstaart.

7. *Acherontia atropos* (LINNAEUS)

Op 30 juli werd te Sint-Martens-Lierde (O.Vl.) een rups gevonden op aardappelloof. Deze rups kroop op 8 augustus in de grond van een bloempot en leverde op 14 september het imago (leg. C. VAN DEN HAUTE). J.C. MEERMAN (1987) schrijft dat voor de cyclus van de Doodshoofdvlinder op ongeveer 115

dagen moeten worden gerekend. Voor dit exemplaar brengt ons dat terug tot het derde decennium van mei : de periode met de massale invasie van *Cynthia cardui* en een hittegolf met zuidenwind van 24 tot 26 mei, zodat de immigratie van het moederdier ten laatste toen moet hebben plaats gehad. Na 26 mei werd het opnieuw zeer fris.

8. *Macroglossum stellatarum* (LINNAEUS)

Zeer vroege meldingen kwamen op 20 april uit Bigonville (Luxemburg) (G. SCHINGENGA) en 23 april uit Estinnes-au-Mont (S. DUPONT). Tussen 14 juli en 13 augustus werden in totaal slechts acht exemplaren gemeld. Opvallend hierbij was dat velen de soort gedurende de avondschemering hebben waargenomen. Op 8 september werd nog één exemplaar gezien te Sint-Denijs (Natuurwerkgroep De Gavers, G. GLABEK).

Vindplaatsen : Antw.: Vosselaar; Lim.: Veldwezelt, Rekem; Hen.: Estinnes-au-Mont; Lux.: Bigonville; W.Vl.: Loker (Heuvelland), Sint-Denijs; Z.Vl.: Sluis.

Maandtotalen : april 2; juli 3; augustus 5; september 1.

Jaartotaal : 11.

9. *Agrotis ipsilon* (HUFNAGEL)

Evenals vorig jaar ving H. VAN BESAUW de eerste Ipsilon-uil te Brecht, nu op 27 mei. Vanaf deze eerste vangst was de soort regelmatig maar steeds in zeer kleine aantallen aanwezig. Alleen in de periode van 10 tot 22 augustus waren er aaneengesloten waarnemingen. Ook in september en oktober werd de soort elke week wel ergens gesignaleerd. Te Belvaux (Namen) kwamen op 27 september niet minder dan 15 exemplaren naar de lamp en op smeer (M. FAQUAET). Dit bleef echter de enige melding van meer dan drie exemplaren tegelijk door één waarnemer. Op 10 en 11 november vlogen nog twee stuks in mijn val te Hulst.

Vindplaatsen : Namen : Belvaux, Ham-sur-Sambre; Antw.: Brecht, Zwijndrecht, Hoboken, Niel, Antwerpen-Linkeroever, Arendonk, Oud-Turnhout; Z.Vl.: Hulst, Terneuzen; O.Vl.: Ursel, Eksaarde; W.Vl.: Deerlijk, Sint-Denijs, De Haar, Geluwe.

Maandtotalen : mei 1; juni 8; juli 11; augustus 52; september 23; oktober 9; november 2.

Jaartotaal : 106.

10. *Peridroma saucia* (HÜBNER)

Slechts twee meldingen : de eerste op 21 mei, nummer twee op 7 september. Beide te Deerlijk (W.Vl.) (Natuurwerkgroep De Gavers, G. GLABEK).

11. *Heliothis peltigera* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER)

Op 18 augustus zag B. MAES één exemplaar van deze bij ons zeldzaam migrerende uil te Zwijndrecht op *Buddleia*.

12. *Spodoptera exigua* (HÜBNER)

Afgezien van een adventief in 1985 door A. DE TURCK, stamt de laatste waarneming van deze soort in België uit 1977. Op 9 augustus ving M. FAQUAET met de HPL-lamp één exemplaar in de duinen te Koksijde. De verrassing was nog groter als precies een maand later een tweede exemplaar overdag op een muur zat te Ursel (O. VAN DE KERCKHOVE). Dat een van de zeldzame waarnemingen van deze uil (in 1961) ook te Koksijde plaats vond, vindt zijn oorzaak waarschijnlijk in de trekroute van dit uiltje. *S. exigua* wordt

veel meer (evenals *H. livornica*) in Engeland aangetroffen dan bij ons.

13. *Chrysodeixis chalcites* (ESPER)

Na de - waarschijnlijke - migratie in 1987 werd de soort in 1988 in het Antwerpse wederom gevangen. Op 9 augustus zat een exemplaar in de lichtval te Zwijndrecht (B. MAES) en op 9 september kwam de uil op licht af te Antwerpen-Linkeroever (G. DE PRINS).

14. *Autographa gamma* (LINNAEUS)

In de maanden januari tot en met april werd telkens één gamma-uiltje waargenomen. Het ging telkens om zeer gave, verse exemplaren, tweemaal binnenshuis. De eerste echte migrant vloog op 6 mei in mijn val (Hulst). In mei bleven nog vele dagen zonder waarnemingen. Pas op 5 juni begon de bekende ononderbroken reeks meldingen waar op 29 oktober een abrupt einde aan kwam. In juni bleef het een uitzondering als een waarnemer meer dan drie exemplaren per dag meldde. Pas vanaf 5 juli werden hier en daar tientallen exemplaren gezien. Op 12 augustus werden in het Zwin 450 exemplaren geteld (L. D'HOORE). Eind augustus werden door verschillende waarnemers concentraties van soms meer dan 100 stuks gezien. Van 23 augustus tot en met 11 september lagen de dagtotalen ruim boven de 100. Topdagen waren 7 en 9 september met resp. 1096 en 901 exemplaren. Na deze periode vielen de dagtotalen ver terug, alleen einde september - begin oktober was er nog sprake van een lichte opleving. Na 5 oktober ging het per waarnemer slechts om enkele exemplaren. In november werden nog slechts drie stuks gezien, waarvan de laatste op de 15de te Antwerpen (Fam. JANSSENS). Het is opvallend dat het histogram van 1987 bijna exact hetzelfde voor 1988 zou kunnen worden overgenomen.

Maandtotalen : januari 1; februari 1; maart 1; april 1; mei 21; juni 143; juli 2603; augustus 5674;
september 6729; oktober 729; november 3.

Jaartotaal : 15906.

15. *Udea ferrugalis* (HÜBNER)

Slechts drie exemplaren van deze Pyralidae, alle in de maand augustus. De 14de te Zwijndrecht (B. MAES), de 22ste te Deerlijk (Natuurwerksgroep De Gavers, W. VANDEMAELE) en de laatste op de 27ste te Estinnes-au-Mont (S. DUPONT).

16. *Nomophila noctuella* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER)

Voor het eerst sinds de start van het regelmatig trekvlinderonderzoek in België werd deze soort in redelijk aantal waargenomen. Een eerste migratiegolfje werd gesigneerd tussen 25 juli en 9 augustus. In deze periode werd de Pyralidae 19 maal gevangen door 6 verschillende medewerkers. De tweede periode startte op 11 september en eindigde op 23 oktober, nu met in totaal 26 exemplaren door 11 medewerkers. Het hoogste dagtotaal was op 27 september toen de soort door vier personen in zes exemplaren werd gezien.

Vindplaatsen : Namen : Belvaux; Hen.: Laplaigne; Brabant: Sint-Jans-Molenbeek, Anderlecht; Antw.: Zwijndrecht, Beerse, Schilde; Z.Vl.: Hulst; O.Vl.: Ursel, Assenede, Lokeren-Daknam, Hamme; W.Vl.: Wendoigne, Koksijde.

Maandtotalen : juli 11; augustus 8; september 9; oktober 17.

Jaartotaal : 45.

17. *Plutella xylostella* (LINNAEUS)

Wederom werd het Koolmotje zeer vroeg te Niel gevangen. Op 15 april kwamen twee stuks naar de lamp (W. DE PRINS). Het duurde tot 12 mei voor de derde gesigneerd werd te Lokeren-Daknam (P. DURINCK). Vanaf die dag begon een reeks waarnemingen met soms lange tussenpauzes. Tussen 19 augustus en 2 oktober werd de soort alleen op 11 september waargenomen te Anderlecht (W. TROUKENS). De laatste werd gevangen op licht te Ursel (M. VAN OPSTAELE) op 20 oktober. Daar de soort nu drie jaar achtereenvolgens vroeg in Niel werd gevangen, mag aangenomen worden dat ze daar momenteel inheems is. Nader onderzoek blijft gewenst!

Vindplaatsen : Antw.: Niel, Blaasveld, Deurne, Merksem, Antwerpen-Linkeroever, Zwijndrecht; Brabant: Dilbeek, Anderlecht; Z.Vl.: Hulst; W.Vl.: Knokke-Heist, Wenduine; O.Vl.: Ursel, Lokeren-Daknam, Eksaarde.

Maandtotalen : april 2; mei 8; juni 13; juli 6; augustus 5; september 1; oktober 5.

Jaartotaal 40.

Soorten die bij het trekvlinderonderzoek betrokken worden.

A. *Aporia crataegi* (LINNAEUS)

Tussen 23 mei en 21 juni werd het Groot Geaderd Witje waargenomen te Rochefort (S. NIMMEGEERS) (30x), Cugnon (P. VIRLET) (1x) en Bigonville (G. SCHINGENGA) (2x). Geen waarnemingen ten noorden van de lijn Samber-Maas.

B. *Stegania trimaculata* (VILLERS)

Van de eerste generatie werd op 12 juni's middags een witte nominaatvorm gevangen op een witte garagepoort te Anderlecht (W. TROUKENS). Van de tweede generatie kwam op 11, 16 en 18 augustus telkens één exemplaar op de lamp te Anderlecht (A. DE TURCK), steeds na 24 uur zomertijd! Inmiddels blijkt de soort ook tot in Nederland te zijn doorgedrongen. Op 30 mei en 16 juni 1987 werden te Tegelen (Zuid-Limburg) twee verse mannelijke exemplaren gevangen (LEMPKE & OTTENHEIJM 1989).

C. *Mythimna albipuncta* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER)

Alleen op 12 juli werd één exemplaar gezien te Sint-Denijs (Natuurwerk-groep De Gavers, G. GLABEKE).

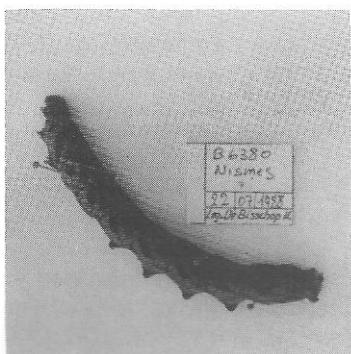
D. *Autographa bractea* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER)

Ook van deze uil slechts één melding. Op 16 juli werd de soort te Barvaux (Luik) gevangen (H. VAN BESAUW).

E. *Hoplodrina ambigua* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER)

Op 15 en 21 augustus telkens een uiltje in de lichtval te Zwijndrecht (B. MAES) en op 19 augustus werd de vlinder naar de lamp gelokt te Anderlecht (A. DE TURCK).

F. *Proserpinus proserpina* (PALLAS)

Figuur 2 : rups van *Proserpinus proserpina* (PALLAS), Nismes, 22.VII.1988, leg. H. DE BISSCHOP.

immigratie heeft plaats gehad in de provincies Namen en Henegouwen. Sinds 1983 zijn er jaarlijks vangsten. Een overzichtje van de bekende gegevens werd opgesteld door W. TROUKENS :

- 1983 : 1 pop
- 1984 : 2 rupsen, 1 imago
- 1985 : 2 imago's
- 1986 : 1 rups, 3 imago's
- 1987 : 8 rupsen

Tot slot

Er kwamen in 1988 geen meldingen binnen van o.a. *Mythimna l-album*, *Macdunnoughia confusa*, *Catocala fraxini*, *Diachrysia chryson* en *Issoria lathonia*.

Een dankwoord aan :

- alle medewerkers van het BTO, speciaal ook aan diegenen die trouw van dag tot dag de gewone trekkers bijhouden.
- de heren Kris BUYTAERT en Peter GIELEN en het K.M.I. te Ukkel voor het verstrekken van weerkundige informatie.
- de heer Roger MAHU voor het samenstellen van het histogram.
- de heer Marcel GILLARD voor het vertalen van het résumé.
- de Eliassen-Uyttenboogaertstichting voor het verstrekken van subsidie,

Een oproep aan alle vlinderliefhebbers om zich aan te melden als medewerker. U ontvangt dan alle benodigde formulieren én de laatste nieuwsbrief.

Literatuur

- Gillard, M., 1988. Les papillons migrateurs, Lettre de Denia-Espagne. - *L'Erabel* 12 : 6-7.
Lempke, B.J., & Ottenheijm, 1989. *Stegania trimaculata* (DE VILLERS) nieuw voor de Nederlandse fauna (Lep.: Geometridae). - *Ent.Ber.,Amst.* 49 : 50-53.

- Meerman, J., 1987. De Nederlandse Pijlstaartvlinders. - *Wet.Med.K.N.N.V.* **180** : 23.
Verjans, G., 1988. De grote vlucht van de Distelvlinder (*Cynthia cardui* L.) in april 1988. - *Bulletin B.L.K.* **17** : 95.

Papillons migrateurs en 1988, cinquième compte-rendu

1. *Colias hyale* : probablement endémique en ce moment dans la prov. de Namur. Du 22 mai au 28 septembre ; total 98 ex.
2. *Colias crocea* : seulement 1 ex. le 15 juillet à Presgaux (prov. Namur).
3. *Vanessa atalanta* : un hibernant le 15 février. Le 1er migrateur le 14 avril. A partir de cette date, est présent en petit nombre. Nulle part en grand nombre, même pendant les mois d'été. Plus nombreux en septembre, le plus grand total journalier est atteint le 4 sept. avec 157 ex. Ensuite à nouveau totaux en baisse. Fin sept. début oct. encore une faible observation. En novembre : 11 ex. Le dernier le 16 nov. Total annuel : 4633 soit environ 2000 de moins qu'en 1987.
4. *Cynthia cardui* : très grosses migrations observées en Espagne et dans le Sud de la France en avril. Présence régulière à partir du 18 avril: 12 en avril. La grosse arrivée a lieu le 12 mai (131 ex. recensés pour 26 collaborateurs). Total particulièrement élevé en mai: 1505. En juillet, seulement 482 ex. A nouveau en grand nombre à partir du 19 juillet. Nombre en forte baisse après le 10 sept. Un faible relevé début octobre. Dernier le 2 novembre. Total annuel: 7901.
5. *Everes argiades* : 1 femelle le 18 avril à Ternat (prov. Brabant).
6. *Agrius convolvuli* : 4 imagos et une chenille entre le 5 et le 21 sept.
7. *Acherontia atropos* : 1 chenille le 30 juillet à St.-Maartens-Lierde (prov. Fl.Or.).
8. *Macroglossum stellatarum* : observé le 2 avril. 8 ex. entre le 14 juillet et le 13 août. Le dernier le 8 sept.
9. *Agrotis ipsilon* : régulièrement présente en petit nombre à partir du 27 mai. Jusqu'à mi-août. Le dernier le 11 nov. Total annuel : 106.
10. *Peridroma saucia* : le 21 mai et le 7 sept. chaque jour un ex.
11. *Heliothis peltigera* : 1 noctuelle le 18 août à Zwijndrecht (prov. Anv.).
12. *Spodoptera exigua* : le 9 août (à Koksijde, prov. Fl.Occ.) et le 9 sept. (à Ursel, prov. Fl.Or.), chaque fois un ex. Les premières observations datent de 1977.
13. *Chrysodeixis chalcites* : le 9 août et le 9 sept. chaque fois un ex., un à Zwijndrecht l'autre à Anvers.
14. *Autographa gamma* : en janvier et en avril, chaque fois un hibernant. Le 1er migrateur, le 8 mai. 21 observations en mai. A partir du 5 juin et ce jusqu'au 29 oct. est présent continuellement. Le sommet est atteint fin août, début sept. Fin sept. début octobre en nette régression. Le dernier le 15 novembre. Total annuel : 15.906 ex.
15. *Udea ferrugalis* : les 14, 22 et 27 août chaque fois 1 ex.
16. *Nomophila noctuella* : entre le 25 juillet et le 9 août : 18 ex. Du 21 sept. au 23 oct. : 26 ex.
17. *Plutella xylostella* : entre le 15 avril et le 20 oct. : 40 observations.

Espèces de migrants douteux dont il est tenu compte au B.T.O.

- A. *Aporia crataegi* : signalé en nombre à Rochefort, autres observations à Cugnon et à Bigonville.
- B. *Stegania trimaculata* : le 12 juin : un ex. de la 1ère génération. Les 11, 16 et 18 août : 3 ex. de la seconde génération. Tous à Anderlecht.
- C. *Mythimna albipuncta* : seulement un ex. à Sint-Denijs le 12 juillet.
- D. *Autographa bractea* : une observation à Barvaux le 16 juillet.
- E. *Hoplodrina ambigua* : deux ex. à Zwijndrecht, 1 ex. à Anderlecht.
- F. *Proserpinus proserpina* : deux chenilles à Nismes le 22 juillet, l'autre à Ollignies (Hainaut) le 31 août.

Aucune mention de : *M. l-album*, *M. confusa*, *C. fraxini*, *D. chryson*, *I. lathonia*.

Migrating Lepidoptera in 1988, fifth annual report (abridged version)

1. *Colias hyale* : probably native again in the prov. of Namen. Between 22 May and 28 September a total of 98 specimens.
2. *Colias crocea* : only one specimen on 21 July at Presgaux (prov. of Namen).
3. *Vanessa atalanta* : one on 15 February in hibernation. First migrant on 14 April. After that date regularly but in small numbers. Also in summer nowhere in high numbers. Tops at the beginning of September (max. 157 on 4 Sept.). The last one on 16 November. Total number : 4633, far less (2000) than in 1987.
4. *Cynthia cardui* : very large migrations in Spain and southern France in April. Regularly present from 18 April. 12 specimens in April. Big invasion from 12 May on. Unprecedented high May-numbers : 1507. Only 482 in June. From 19 July again high numbers. After 10 Sept. decreasing. Last on 2 November. Total number : 7901.
5. *Everes argiades* : one female on 21 April at Ternat (prov. of Brabant).
6. *Agrius convolvuli* : between 5 and 21 Sept. 4 moths and 1 caterpillar.
7. *Acherontia atropos* : one caterpillar on 30 July at St.-Maartens-Lierde (prov. of East-Flanders).
8. *Macroglossum stellatarum* : two in April. Between 14 July and 13 August 8 specimens. Last on 8 September.
9. *Agrotis ipsilon* : from 27 May regularly but in small numbers. Top mid-August. Last one 11 November. Total number : 106.
10. *Peridroma saucia* : one specimen on 21 May and one on 7 September.
11. *Heliothis peltigera* : one on 18 August at Zwijndrecht (prov. of Antwerp).
12. *Spodoptera exigua* : one on 9 August at Koksijde (prov. of West-Flanders) and one on 9 Sept. at Ursel (prov. of East-Flanders). The first observations since 1977.
13. *Chrysodeixis chalcites* : also one on 9 August and one on 9 September. Now at Zwijndrecht and Antwerpen (Left Bank).
14. *Autographa gamma* : from January till April every month one in hibernation. First migrant 8 May. Between 5 June and 29 October regularly present. Top at the end of August beginning of September. The last one on 15 November. Total number : 15906.
15. *Udea ferrugalis* : one on 14, 22 and 27 August.
16. *Nomophila noctuella* : between 25 July and 9 August 19 specimens. Between 21 September and 23 October 26 moths.
17. *Plutella xylostella* : between 15 April and 20 October 40 specimens observed.

Species of importance for the study of migrating Lepidoptera in Belgium :

- A. *Aporia crataegi* : high numbers at Rochefort. Also a few from Cugnon and Bigonville. All south of the line Sambre/Meuse.
- B. *Stegania trimaculata* : one of the first generation on 12 June. On 11, 16 and 18 August three specimens of the second generation.
- C. *Mythimna albipuncta* : only one on 12 July at Sint-Denijs (prov. of West-Flanders).
- D. *Autographa bractea* : only one on 16 July at Barvaux (prov. of Luik).
- E. *Hoplodrina ambigua* : two at Zwijndrecht, one at Anderlecht.
- F. *Proserpinus proserpina* : two caterpillars. One on 22 July at Nismes (prov. of Namen) and one on 31 August at Ollignies (prov. of Hen.).

No reports of *M. l-album*, *C. fraxini*, *D. chryson* and *I. lathonia*.